

jedna poznámka k maďarským záležitostem – stejně jako v češtině se přizpůsobuje psaní jmen modernímu pravopisu, což se však v české historiografii téměř neodráží; nesnadné vyrovnávání se s těmito jmény je patrné i v problematickém skloňování některých jmen.

Přestože současné maďarské dějepiscectví je někdy těžko dostupné, byl autor schopen některé její nejnovější trendy reflektovat, což je velice důležité. Do svého textu zapojil především výsledky bádání zmiňovaného Jánose B. Szabó. Zdeněk Vybíral napsal knihu, která se čte téměř sama a přes dílčí nepřesnosti je důležitým příspěvkem do české historiografie, konečně ve větší míře zohledňující uherské dějiny pozdního středověku, které jsou i dějinami českými.

ANTONÍN KALOUS

EDICE A POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

Tatársky vpád. Historické rozprávanie o strašných udalostiach, ktoré priniesli obyvateľom Uhorského kráľovstva vela utrpenia a celú krajinu priviedli na pokraj skazy, edd. Richard MARSINA – Miloš MAREK, Vydavateľstvo Rak ve spolupráci s Vydavateľstvom Veda a Trnavskou univerzitou, Budmerice 2008

168 s., ISBN 978-80-85501-40-7

„Tataři byli zde! Kdo ale vlastně byli? Odkud přišli? Co zde pohledávali? A jací byli?“ Tyto znepokojující otázky si klade Gian Andri Bezzola v úvodu své dnes již klasické práce o dějinách Mongolů. A podobné otázky si jistě kladli i současníci, jak je ostatně zřejmé z anotované výběrové edice *Tatársky vpád*. Prameny shromážděné při příležitosti 85. narozenin slovenského medievisty Richarda Marsiny jsou určeny nejširšímu okruhu čtenářů, neboť k latinské edici je připojen i slovenský překlad. Vydání těchto textů v jediném svazku zároveň plasticky přibližuje soudobé vnímání mongolského vpádu v Evropě.

Po krátkém historickém úvodu následuje edice celkem pěti pramenů. První dvě zprávy se týkají doby před mongolským vpádem a jejich původcem byl dominikánský bratr Julián (první zprávu však s jistými nepřesnostmi tlumočil na základě Juliánova svědectví jeho nadřízený

a spolubratr Robert). Jeho dvě cesty do oblasti předpokládané pravlasti Maďarů sloužily papežskému stolci k získávání informací o možnostech christianizace směrem na východ a v druhém případě i ke sběru informací o předpokládaném novém nebezpečí. Následuje prosebný list papeži z února 1242, ve kterém uherští duchovní společně s laiky informují v době sedisvakance římskou kurii o vpádu Tatarů (tj. Mongolů) přes zamrzlý Dunaj do Uherského království.

Nejobsáhlejším zařazeným pramenem je z pozdního dochování známá *Žalostná píseň (Miserabile Carmen)* mistra Rogera, pocházejícího z jižní Itálie. Jako účastník události (v roce 1241 byl varadinským kanovníkem) a znalec poměrů v Uhrách přináší Roger jedno z nejzajímavějších svědectví k době vpádu, zvláště když více než rok pobýval v tatarském zajetí. Bez jakýchkoliv výmyslů, jak sám uvádí, podal Roger svoji verzi předehty a průběhu nešťastných bojů (*infelicitis bello*) i následných událostí, při nichž krutá a hrozná smrt číhala přede dveřmi (*mors dira et Adlera in ianuis haberetur*). Posledním pramenem ve výboru je anonymní básnická skladba *Nárek nad zničením Uherského království Tatory* autora pravděpodobně uherského původu. Jeho traumatické a pohnuté svědectví o neblahých událostech dokládá soudobé vnímání katastrofy jako Božího trestu.

Závěrečná část knihy z pera Juraje Šedivého je holdem celoživotnímu dílu R. Marsiny a jeho působení na mladší generace medievistů na Slovensku. Ve výboru textů nechybí ani vysvětlující poznámky, ani pro specifické dochování mnohdy velmi užitečné odkazy na starší edice. Tečkou za edičním a překladatelským počinem je kombinace věcného a jmenného rejstříku.

JIŘÍ KNAP

Monumenta Vaticana Slovaciae, Tomus I: Rationes collectorum pontificiorum in annis 1332–1337, ed. Vincentius SEDLÁK, Institutum historicum Slovacum in Roma apud Universitatem Tyrnaviensem, Trnavae – Romae 2008

234 s., ISBN 978-80-8082-186-9

Anotované dílo otevírá novou ediční řadu pramenů z vatikánského archivu, jejímž iniciátorem je před nedávnem založený Slovenský

historický ústav v Římě. Zaslouhou nestora slovenské mediévistické obce Vincence Sedláka († 20. ledna 2009) se ustavil při Trnavské univerzitě úzký okruh badatelů, kteří po vzoru zemských či národních edic přistoupili k vydávání slovacik z vatikánského archivu. Volba prvního svazku padla na soupisy papežských desátků, které v Uhrách v letech 1332–1337 vybírali kuriální legáti Raimund de Bonofato, Jakub Berengarii a jejich pověřenci. Pramen sice již ve starší edici z roku 1887 (reprint 2000) sloužil historikům jako primární zdroj pro poznání osídlení, církevní organizace, místopisu, patronií, demografických poměrů i hospodářského potenciálu země, nicméně od poloviny 20. století bylo zřejmé, že původní vydání neodpovídá editorskému standardu a je navíc zatíženo mylnými čteními. Počty kolektorů soustředěné ze dvou uherských provincií (Ostřihom a Kaloča) zahrnují údaje o vybraném desátku z církevních institucí (far, řeholních komunit, proboštví) v jedenácti biskupstvích. Editor v souladu s vymezením řady soustředil svou pozornost pouze na lokality na území Slovenské republiky (nitranská diecéze a převážná část biskupství Ostřihom a Jager). Soupisy desátků se ve vatikánském archivu zachovaly ve dvou exemplářích ve fondu *Camera Apostolica* s názvem *Collectoriae decimarum*. Prvotní vydavatel vyšel z mladšího a úpravnějšího čístopisu (rukopis č. 183), který vznikl zřejmě krátce po roce 1350 jako výsledná redakce podkladů *de partibus*. Opominul ovšem rukopis č. 184, původní originální svod desátků pouze z ostřihomské diecéze, jež komorní písař užil jako podklad pro výslednou verzi č. 183. V. Sedlák postupoval opačně a právě tento sešit, který „kolektor nosil za cingulem“, si vzal za základ edice (označen literou A). Pro zbylé oblasti, především slovenskou část jagerské diecéze, byl odkázán pouze na rukopis č. 183 (litera B). Státními hranicemi podmíněný záběr díla vedl autora k tomu, že na vynechání neslovenských položek upozornil poznámkou „omissum“. Za nepotřebné považoval také odkazovat na folioli obou rukopisů.

Poznámkový aparát (kurzíva) zachycuje textové rozdíly mezi oběma exempláři a registruje grafické zvláštnosti textů, aniž by bylo vždy čtenáři jasné, kdy se jedná o citát z pramene a kdy o komentář editora. Paleografický rozbor a poznání jazykového původu písařů z iberského poloostrova umožnily vydavateli emendovat

chybná čtení a spolehlivěji určit původní název lokality, mnohdy deformovaný při zápisu v rejstřících, a její identifikaci.

Edici je předsazen latinský a slovenský úvod se stručnými poznámkami o organizaci vybírání papežských desátků v Uhrách, o rukopisech A i B a jazykových zvláštностech pramene. Autor ovšem (vědomě?) téměř rezignoval na věcně výkladovou, historickou složku edice a spokojil se pouze s odkazem na literaturu, poněkud místopisné povahy. Běžný uživatel díla bude tak muset pro plné pochopení údajů v celouherském měřítku zřejmě sáhnout jak po původním vydání, tak i po speciálních studiích (A. Ruttkay), které mu umožní zorientovat se v chronologických vrstvách ročních a půlročních desátků i jejich taxaci, mincovních poměrech aj. Edici uzavírá s pečlivostí připravený osobní, místní a věcný rejstřík (s. 179–234). S potěšením lze také upozornit na chystaný druhý svazek edice, který bude věnován papežským suplikám pro slovenské příjemce do roku 1417.

JAN HRDINA

Příručka práva městského / Manipulus vel directorium iuris civilis,

ed. Miroslav FLODR, Matice moravská, Brno 2008

402 s., ISBN 978-80-86488-52-3

Edicí *Příručky práva městského* se Miroslav Flodr posunul o krok blíže k dokončení svého „opus magnum“, zpřístupnění základních pramenů brněnského městského práva. Rozsáhlý a mimořádně náročný projekt započal před dvaceti lety vydáním třísvazkové edice *Právní knihy města Brna z poloviny 14. století* a poté následovalo dalších pět titulů, ať už monografického, či edičního charakteru, mapujících podobu a vývoj brněnského práva v pozdním středověku.

Ačkoli existence tzv. *Manipulu* byla vědecké historické obci známa již od konce 18. století, jeho text poprvé přinesla v úplnosti až současná Flodrova edice. Vydavatel přihlédl k dosud existujícím verzím rukopisu (brněnské a olomoucké), vzniklým v 80. letech 14. století, jejichž společná předloha se nedochovala. Obě varianty, jak Flodr přesvědčivě argumentuje (s. 12, 14), vznikly v brněnské městské kanceláři z popudu a pod dohledem tehdejšího notáře Jana z Gelnhausenu. *Manipulus* je dílem kompilačního charakteru;